

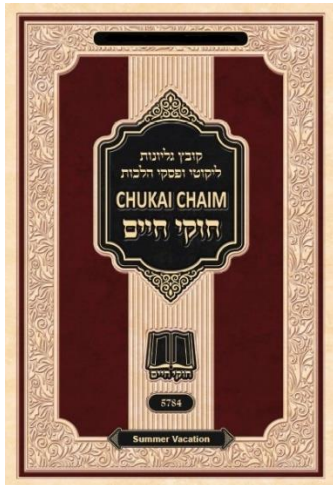
קובץ גליונות
ליקוטי ופסקי הלכות
חוקי חיים

שע"י 'חדר הוראה'
שכונת מנחת יצחק
פעיה"ק ירושלים תובב"א
בראשות מורינו הגאון
רבי חיים אהרן בלייער שליט"א

חופשת הקיץ
תשפ"ד

חוברת חוקי חיים

חופשת הקיץ תשפ"ד

בלשון הקודש - English

אם רוצים לקבל את החוברת במלואו,

נא לתרום למערכת חוקי חיים בעין יפה [מינימום 15 ש"ח]
כדי לכסות ההוצאות

ותרשום את הכתובת אימייל שלכם בדף ההתרמה

ותרשום אם ברוצנכם לקבל הקובץ בלשון הקודש או באנגלית

ונשלח בל"נ את החוברת במלואו דרך האימייל

[קליק: לתרומות לחוקי חיים ע"י כרטיס אשראי](#)

או לשלוח מייל בקשה לכתובת זו אחרי התרומה

paskenshtibel@gmail.com

גם אפשר לקבל עותק מודפס ב'חדר הוראה'

רח' מנחת יצחק 20 ירושלים

בזמני קבלת הקהל

בברכת" קוי ה' יחליפו כח"מערכת חוקי חיים

דבר המערכת

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, ברב רחמיו וחסדיו הגיענו עד הלום כאשר אנו זוכים לברך על המוגמר פעם שנית בסדרה, אחר שזכינו להו"ל קובץ שבו לוקטו אוסף רב ועשיר מדיני ימי חג הפסח הנעלים, וכעת זכינו שוב להוציא לאור עולם ולברך על המוגמר והפעם סביב ההלכות המצויים והנוגעים למעשה בימי בין הזמנים בחופשת הקיץ, ובתפילה ובייחול שגם הפעם נזכה שיתקבל קובץ זה באהבה אצל יושבי בית המדרש הכמהים לדעת דבר ה' זו הלכה.

בין הזמנים וימי הנופש

הנה על דבר מנהג לצאת לנפוש בשלהי ימי הקיץ מה שמכונים בעולם התורה והשיבות 'בין הזמנים', נשתברו הקולמוסים אחר עקבות נוהג זה, ספרים וסופרים האריכו בדבר לטב ולמוטב, ויש כמה מגדולי דור העבר שניסו לעשות מעשה לגנוז לאלתר מנהג זה, ולכה"פ להגבילו ולהפחיתו, אמנם עינינו רואות כיום הזה, איך שמנהג זה השתרבב בהיכלי התורה והיראה בארץ ובגולה, ובייחוד על שלהי ימי הקיץ שנועדו לצאת ולפוש קמעא מעמל התורה ולשאוף כוחות מרעננים לקראת הזמן החדש המשמש ובא.

גם ראינו מעשה רב מגדולים וצדיקים מקדמת דנא נ"ע שנדרו למרחקים ושהו למשך ימים ושבועות מספר במקומות הבראה בכדי לאגור ולצבור כוחות חדשים לעבודת הקודש, מה שמלמד אותנו על הזהירות הנדרשת בזאת, בבחינת צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם.

והנה יעויין במדרש שמואל (בבא בתרא יוסף א' ו' ע"ב) על מדרש שנינו במסכת אבות במשנה (פ"ב י"ד), 'וכל עשייתו יהיו לשם שמים' שזהו שם דוד המלך ע"ה (תהילים קי"ט מ"ה) 'ואתהלכה רחוק' כפי דרשנו, 'אומר, טייל ברחבה לפי שפקודיך דרשתי וחליש דעתאי מן הגרסא ולזה אני הולך לטייל, ולזה לא אמר 'ואהלך' ברחבה אלא 'ואתהלכה' מן ההתפעל שהוא מורה על הטיול, ועל דרך זה אמר הכתוב (משלי ג' ו') 'בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך', הכוונה שדבר עם האדם ואמר בכל מעשיך ודרכיך דעהו, כלומר כוונתך תהיה לשם שמים, עכ"ל.

ימי בין הזמנים צריכים להיות בבחינת מה שאחז"ל (גמ' ברכות דף ח' ע"א) אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד. ופירוש הדברים שלא רק בעת שמסתופפים בצל קל ויושבים בבית המדרש ועוסקים בד' אמות של הלכה ואגדה, אלא אף כאשר יוצאים מחוץ לבית המדרש, ומרחיקים נדוד לתור ברחבי עולמו של הקב"ה, כדי לחוות ולראות את פלאי הבריאה ונפלאותיו, במרחבי הטבע והחי, או אז החובה כפולה ומכופלת להשים לב להקפיד בדקדוק אחר קיום ד' אמות של הלכה.

הלכות הנוגעים לימי הנופש

ברכות הימים אנו זוכים לשהות כסדר בין כותלי בית המדרש ולהתבשם מהאור הגנוז מעסק לימוד התורה הקדושה, הן בלימוד המביא לידי מעשה, והן בלימוד אגדה והוויות התלמוד, אמנם לא כן הם ימי בין הזמנים שעה שאנו מרחיקים נדוד, ולפעמים אפי' למקומות נדחים הרחק ממקום יישוב, נוטים אנו להיקלע לפתע לשאלות הלכתיות שמתעוררות מפעם לפעם, הן בהלכות האקטואליות לחיי היומיום, והן בהלכות סבוכות שאינם נוגעים לחיי היומיום שהזמן והמקום גרמא לכך.

לכן ראינו לנכון ללקט ולאסוף מקבץ רב של הלכות השכיחות בימי בין הזמנים, מתוך האוצר הבלום של גיליוני 'חוקי חיים' המתקבלים בהערצה בבית המדרש מידי שבת בשבתו.

לימוד תורה

אמר הכתוב (יהושע א', ח) "והגית בו יומם ולילה", ואכן מידי לילה בתפילת ערבית בשעה שאנו אומרים 'ובהם נהגה יומם ולילה' - אנו מעתירים - ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים', ומן האמת שומה עלינו להתבונן על מה שהשתרבב המנהג אצל תופסי התורה ויושבי בית המדרש לצאת ולנפוש בעתות בין הזמנים, בעוד שצונו על עסק התורה השכם והערב בכל עת ושעה.

אמנם ברמב"ם כתב (פ"ג דעות ה"ג) וז"ל: ואפילו בשעה שהוא ישן, אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה, נמצאת שינה שלי יוריד למקומו ברוך דוא, עכ"ל. מביא מדבריו "הפעת הצורך לנפוש קצת" וא"כ הרי גם המנוחה עצמה חשבה כעבודת ה'.

וכך נפסק בשו"ע (ור"ח סי' רל"ט ס"א) וז"ל: ומרו חסידים, כו' מעשה יהיו לשם שמים, שאפילו דברים של רשות, וכל צרכי גופן, יהיו כולם לעבוד את בוראו, ומי שנוהג כן, עובד את בוראו תמיד, ע"כ. וכן הביא מרנא החפץ חיים במ"ב (שם סק"ה) בשם החיי אדם, וז"ל שם: ראיתי לאנשי מעשה שקודם אכילה היו אומרים 'הנני רוצה לאכול ולשתות כדי שאהיה בריא וחזק לעבודת השם יתברך', עכ"ל.

לאור זאת, מן הראוי להרגיל עצמינו לשנן ולומר בטרם בואו לעסוק בענייני הנופש ומנוחת הנפש, שכל עיסוקיו ומהווי סביב זה הרי הוא עושה זאת כדי לחזק הגוף ונפש כדי שיהיה ליבו פנוי אח"כ לעסק התורה והמצוות מתוך בריאות הגוף והנפש, בבחינת וקווי ה' יחליפו כח, ועם כוונה כזאת, נחשב הכל חלק מעבודת השם, וכמבואר למעלה.

ובאמת אפשר להוסיף בזה נופך טעם על פי מה שכתב הרמב"ם (פ"ג ת"ת ה"ד) גבי הא דקיי"ל שמצווה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, יעשה המצווה ויחזור לתלמודו, ולפ"ר צ"ב דמה הוצרך ליה להוסיף 'ויחזור לתלמודו', ונראה ביאורו שהוי תנאי קודם למעשה, והיינו דווקא אם לבסוף חוזר לתלמודו אז חשיב ליה כמו שלמד כל אותו הזמן

שנאנס והוצרך להתעסק בעסק המצווה, אולם אם אח"כ אינו חוזר לתלמודו אזי נתגלה למפרע שלא נאנס באמת, והו"ל ביטול תורה, כן הם הדברים לעניינו, אם אכן תיכף ומיד אחר שמתפנה מעסקי הטיול והנופש הוא חוזר לתלמודו, ובפרט בחלוף העיתים, כשימי בין הזמנים חולפים והולכים, והסדרים חוזרים למסלולם הקבוע, אזי, כשהוא חוזר לבית תלמוד בחשק וברעננות, אכן נחשבת לו כל אותו הזמן חלק כחלק מעסק לימוד התורה.

ובלכתך בדרך

תועלת נוספת ראינו לנכון בהדפסת קובץ זה, הוא בעצם תבנית הקונטרס שהבאנו למכבש הדפוס, בפורמט קל, באופן שנוח לצרפו בכל עת מצאו גם כשיוצאים לשוטט במדבריות ובהרים וכן כשיוצאים לטייל איתו בגינות ופרד"ס וי"ם התלמוד, כדי שיהיה נגיש לדעת את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, ובד בבד יש בו כדי לעורר שיחת תלמידי חכמים בנושאים הלכתיים ולקיים בכך מ"ע של ובלכתך בדרך שהוא חלק ממצות תלמוד תורה, וכמאמר הכתוב (משלי ג, ו) 'בכל דרכיך דעהו'.

ואת עמלינו - אלו הבנים

עוד יש לעורר בדבר המנהג הנפוץ בימי הנופש, והוא שמצוי בהרבה משפחות שההורים או הבוגרים מבני המשפחה אינם חשים את הצורך לצאת ולנופש כנהוג, ומאידך בניהם ובנותיהם מנצלים את הימים לצאת ולנופש ולטייל עם חבריהם וחברותיהם מה שמהווה לפעמים כאתחלתא דפרעונותא, עקב המכשלות המצויים באתרי הנופש למיניהם, הן בענייני קדושה ושמירת עיניים, והן בענייני הוללות והפקרות שאין רוח חכמים נוחה הימנו, וכשהדבר רחוק מנייני ההנהגה, קשה יית מאד לערוך אחר ההשפעות השליליות העלות על הילדים כתוצאה משהם אינם אצל הוריהם.

טוב יעשו, אם למי לא רצונם לצאת לנופש לטייל בדרום, יעשו: הצעד הזה אך ורק לטובת חינוך צאצאיהם, ובכך יוכלו לוודא שהכל מתנהל ברוח התורה והקדושה, ובכך יזכו לשעה נוספת של קורת רוח בצל אחדות בני המשפחה כולה בשעות מרוממות של מרגוע וחילוק עצמות והכל בכדי שיוכלו לעבוד את השי"ת בשמחה וברב כל, וזכותם יעמוד להם לדורות כשרים ומוברכים, וכאמור, ביטולה זהו קיומה.

בצאתנו, נפרוש כפינו לשמים שכשם שזכינו עד הלום ללמוד וללמד, ולהורות דבר ה' זו הלכה למעשה, כן יזכנו תמיד שנזכה תמיד לעורר בדבר שמירת הלכות ולאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, ולא תצא תקלה ומכשול מתחת ידינו, ונזכה תמיד לרוות מבנינו ובנותינו רב נחת דקדושה, והשי"ת ישמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום, עדי נזכה בקרוב שיקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ בביאת גוא"צ במהרה בימינו אמן.

בברכת וקווי ה' יחליפו כח - יעלו אבר כנשרים

בין המצרים תשפ"ד

מערכת 'חוקי חיים'

פרק א

טיולים ופעילויות נופש

- ה ברכות על הימים והרים .....
 ימים ונהרות ♦ הרים ומפל
- ו רחצה בבריכה ובים .....
 דברים שבקדושה ♦ תפלה על חוף הים ♦ ברכה על הציצית ♦ השבת אבידה
- ח משקפי שמש בשבת .....
 לצאת בשבת עם משקפיים ♦ משקפי מחליף צבע [reactor light]

פרק ב

דיני הולכי דרכים

- ט תפילת הדרך .....
 מקור התפילה ♦ טעמים ליקנו תפילת הדרך ♦ אדוקא ושיעה ♦ מקום סכנה
 ♦ סוגי סכנה ♦ שיעור הלכה המחייב תפילה ♦ מתי מברך ♦ נשיעה למקומות
 מצויות בא"י ♦ שמיעתו ע"י רמקול ♦ בעמידה או בישיבה ♦ פעם אחת ביום ♦
 בספינה ♦ כשנוסעים במטוס ♦ מסלול הליכה
- יג סכנות המצויות בדרכים וחיוב שמירה .....
 להיזהר בחוקי התנועה ♦ הולכי רגל ♦ רוכבי אופניים ♦ אופניים – קורקינט חשמליים
 [Electric bike, scooter] ♦ לעורר בדברים נחוצים אלו לאחרים

דיני שינוי מקום לענין ברכות

- יז שינוי מקום .....
 כמה כללים

זי . . . . . ברכה אחרונה במקומם
מאכלים שאינם טעונים ברכה אחרונה במקומם ♦ אכל פחות משיעור במקום הראשון

יח . . . . . גדר שינוי מקום
חדר אחד ♦ מחדר לחדר ♦ מבית לבית ♦ הולכי דרכים ♦ סוכריה או מסטיק
[candy or gum]

כא . . . . . הניח חברים במקום אכילתו
כא . . . . . שינוי מקום בסעודת פת

דיני רכב

כב . . . . . דינים כלליים
להתפלל תוך כדי נהיגה ברכב ♦ הודיע על נזק שעשה ♦ לעבור על חוקי תנועה [traffic laws]
להעמיד הרכב במקום האסור ♦ שימוש בצופר [horn] בשעות לא מקובלות ♦ נסע בתוך שלולית מים [puddle] והזיק

כד . . . . . שאל רכב מחבירו
להחזיר רכב עם יותר דלק ♦ לשלם על היזק כשבעל רכב מקבל מביטוח

כה . . . . . השכרת רכב
קיבל רכב עם זק יותר ממי מלא ♦ לא יזלמים בשבת ♦ שש רכב ושברו לו החלון וגנבו מנ ♦ אין חכר ואי שכן 'השגל'

כו . . . . . דיני רכב בשבת
דין שביתת כלים על רכב ♦ רכב מוקצה בשבת ♦ לשהות ברכב בשבת

ברכת הגומל

כז . . . . . חיובי ברכת הגומל
ארבעה צריכים להודות

כט . . . . . יורדי הים
שיעור לברך ♦ הים בין ענגלאנד לצרפת [English Channel] ♦ ספינת תענוגות
[cruise]

נסיעה מעיר לעיר . . . . . ל

הולכי מדבריות ♦ מעיר לעיר או ממדינה למדינה ♦ נסיעה במטוס [aeroplane] ♦
הנוסע לזמן קצר

חולה . . . . . לא

סוגי חולי

חבוש בבית האסורים . . . . . לב

בבית אסורים בזמננו

סכנה . . . . . לב

זמן ואופן הברכה . . . . . לג

עד מתי אפשר לברך ♦ נוסח הברכה ♦ בלי שם ומלכות ♦ ליד ספר תורה ♦
נשים וקטנים

עירובין

עירובי תחומין בשבת . . . . . לד

שיעור תחום

עירובי חצירות . . . . . לה

טעה והוציא בס"ת ♦ עקב זה ♦ דבר ייחייב בס"ת ערך ♦ בגד אפשר ללבוש ♦
דבר של ערך ♦ יצא עם עגלת תינוק

פרק ג

דירות נופש ובתי מלון

דירת נופש . . . . . לט

מטבח של גוים ♦ דינים שונים ♦ תפלה בבית של גוי

בתי מלון . . . . . מא

בישול עכו"ם ♦ נטילת ידים בחדר אמבטיה ♦ שימוש בכרטיס מגנטי בשבת ♦
חיישנים בחדרים ♦ עירובי חצרות ♦ הדלקת נרות ♦ הזמנת שתייה במלון בשבת

חיישנים בהדלקת אור בשבת [Motion Sensors] . . . . . מג

כמה יסודות בהדלקת מוצרי חשמל בשבת ♦ דיני פסיק רישא ♦ הליכה ברחוב הגורמת
להדלקת אור בפתח הבנין ♦ כניסה לבנין הגורמת הדלקת אור ♦ עצות ליכנס לבנין
שמפעיל אורות ♦ כשהמקום מואר גם בלי הפעלתם של המנורות ♦ אם מועיל ליכנס
דרך אחוריו מדין שינוי ♦ חדר בית מלון עם חיישנים

פרק ד

תפילה

חייב תפילה בציבור . . . . . נ

מעלות תפילה בציבור ♦ חייב להתפלל בציבור ♦ לענות לדברים שבקדושה ♦ תפילה
בבית הכנסת

מה נקרא השולחן ערוך . . . . . נא

שמונה-עשרה

המאחר לבוא בית הכנסת . . . . . נב

שחרית ♦ דברים לפני התפילה ♦ פסוקי דזמרה ♦ שחרית של שבת

עד כמה מחויב ללכת להתפלל בציבור . . . . . נד

לנסוע למקום נופש בלי מנין ♦ שיעור הליכה לצורך תפילה בציבור

נוסח אשכנז וספרד

נוסחאות שונות . . . . . נו

נוסחאות שונות ♦ כולם קדושים

לשנות נוסח שמתפלל . . . . . נו
יחיד לשנות נוסחתו

מתפלל בביהכ"נ השונה מנוסחתו . . . . . נח
קדיש ♦ קדושה ♦ תחנון ♦ אמירת וידוי וי"ג מדות ♦ שליח ציבור ♦ שטיבלאך
נשיאת כפים ♦

קביעת נוסח בציבור . . . . . ס
בית הכנסת חדש ♦ בית הכנסת ישן ♦ מניין עראי ♦ שטיבלאך ♦ ביהכ"נ שהנוסח
נקבע לפי הש"ץ רק בחול

נשיאת כפים . . . . . סב
אין לו טלית ♦ ערי הגליל

כובע בבית המדרש . . . . . סב
כובע בשעת התפילה ♦ להשתמש בכובע של חברו שלא מדעתו ♦ הוחלף כובע בבית
המדרש

היוצא לדרך לפני תפילה . . . . . סג
יציאה לדרך

ברכה בעת ראיית קברי ישראל . . . . . סד
נוסח הברכה

הנהגות בבית הקברות . . . . . סה
נטילת ידים כשיוצא מבית הקברות ♦ אכילה ושתייה ♦ הליכה לקבר ב' פעמים ♦
לדרוך, לעבור, לשבת על קברים

תפילה ומצוות בבית הקברות . . . . . סו
ציצית ותפילין בבית הקברות ♦ תפילה בבית הקברות ♦ קברי צדיקים ♦ אופן התפילה
על קבר

טומאת כהנים . . . . . סח

מן התורה ♦ מדרבנן ♦ כהן בבית הקברות ♦ נשים בבית הקברות ♦ אילנות, פירות ופרחים הגדלים בבית הקברות

להתפלל כנגד ארץ ישראל . . . . . ע

בכיוון מקום המקדש ♦ בירושלים ♦ בארץ ישראל ♦ בכל העולם ♦ למנצח מזמור לדוד ♦ כשאנו יודע כיוון המקדש וירושלים ♦ כיוון תפילה בנסיעה ♦ כוונת לבו למקום המקדש

קביעת ארון הקודש בבית הכנסת . . . . . עג

ארון הקודש לכיוון שמתפללים ♦ מקומות שאינם מכוונים ממש לכיוון המקדש ♦ בתי מדרש ב'בורו פארק' ♦ בתי מדרשות עם חילוקי כיוונים ♦ ציבור שמתפללים שלא כהוגן

להעשיר יצפין ולהחכים ידרים . . . . . עה

למזרח ולצדדים

פרק ה

גריל על האש . . . . . arbecue

טבילה ♦ הגעלה ♦ בשר ודגים ♦ צליית כבד

דיני חלב ישראל

חליבת ישראל ברפת נכרי . . . . . עז

מחלבה של גוי ♦ איסור חלב עכו"ם ♦ ישראל מומר ♦ חומר הגזרה ♦ שמירה ע"י נשים וקטנים ♦ בהמות טמאות בתוך העדר ♦ סוגי בהמות טמאות ♦ בדיקת הכלים ♦ כלים של ישראל ♦ לא בא בתחילת החליבה ♦ חלב טריפה ♦ פיסטור [pasteurization]

חלב סתם ..... פב
פיקוח ממשלתי ♦ חלב ישראל בתחנת דלק ♦ אבקת חלב עכו"ם

דיני דגים

דגים טהורים ..... פג
אכילת דגים טהורים ♦ דגים אינם צריכים שחיטה ♦ חיוב בדיקה אחר הסימנים ♦
מהות הקשקשים ♦ דג 'קינגקליפ' [Kingklip] ♦ מספר הקשקשים ♦ היה לו
קשקש והשירים ♦ חתיכה אחת עם קשקשים ♦ פילה דג [fillet] בלי עור ♦ דג
סלמון ♦ שמן דגים, אומגה 3 [omega 3] ♦ ב' חותמות

קופסאות שימורים של דגים [Cans of fish] ..... פז
קופסאות שימורים ♦ בישול עכו"ם

תולעים בדגים ..... פט
אניסקים

ביצים חומות [brown eggs] ..... צ
כשרותם

דוגמא

מדיני ברכות ..... צ
מאכל או משקה ♦ ברכה אחרונה ♦ יין פוטרנו ♦ גלידה עם מיני מזונות ♦ קינוח
בסוף סעודה ♦ אכל גלידה - צירוף לזימן ♦ קרח העשוי מיין

מדיני שבת ..... צד
קוביות קרח [ice cubes] ♦ להקפיא מים בשבת ♦ גלידה ♦ כף גלידה
[ice-cream scoop] ♦ שוקולד חם על גלידה קר ♦ לפתוח מיני אריזות בשבת

הכשרים וכשרות

כמה כללים ברמת 'הכשרים' ..... צו
זיהוי רמת ההכשרים השונים ♦ רשויות מקומיות ♦ הבאים מחו"ל ♦ סיבת הקמת
'הכשר' ♦ הלקוחות מעלימים עין

עד היכן ההשגחה ..... קא
משלוחים ♦ חנות בשר עם כמה הכשרים ♦ קייטרינג אצל שמחות

פרק ו

העתקת מוזיקה

זכות בעלות על יצירה ..... קד
בעלות על יצירה ♦ יש לאדם בעלות על יצירותיו ♦ אין לאדם בעלות על יצירותיו

צדדי איסור בהעתקת מוזיקה ..... קה
איסור גזילה » נהנה מרכוש חברי
צדדים להיתר 'העתיק מוזיקה' ..... קז
אופנים שבודאי לא היה קונה ♦ זוטו שלי ♦ פרסום בעלמא ♦ להעתיק רק חלק
מדיסק

לשימוש עצמי ..... קח
אמר רבי עקיבא... "ואהבת לרעיק כמוך" ..... קח
זה כלל גדול בתורה ♦ לשמור חברו מנזק ♦ העתקת מוזיקה

תשובה בענין טבילה בבריכה עם בגד ים ..... קי

פרק א

טיולים ופעילויות נופש

ברכות על הימים והרים

ימים ונהרות

- א. על ימים ונהרות, הרים וגבעות ומדברות, אומר "ברוך אתה ד' אמ"ה עושה מעשה בראשית" (שו"ע או"ח רכ"ח ס"א) והוא כל שלא ראה אותן שלשים יום (מ"ב סק"ב).
- ב. ולכן על כל הימים שהם מששת ימי הבראשית מברכים 'עושה מעשה בראשית'.
- ג. ואם ראה אותם ביום והלך בו, ואחר כך ראה אותם, גם הוא בתוך ל' יום מראיה ראשונה, אפשר לברך ביום מברך ביה"ל רי"ח (במקום).
- ד. על הים התיכון [Mediterranean] המכונה בא"י 'עושה הים הגדול', או בלשון עבר 'שעשה את הים הגדול' (מג"א וא"ר), אבל הרבה אחרונים חולקים וס"ל דמברכין רק 'עושה מעשה בראשית' (מ"ב סק"ב).
- ה. על האוקייאנוסים [Atlantic, Pacific] לכו"ע מברכין 'עושה הים הגדול' או 'שעשה את הים הגדול' מאחר שהוא מקיף את רוב העולם (מ"ב שם).
- ו. על ים כינרת [Kinneret] מברכין 'עושה מעשה בראשית' (מור וקציעה, הליכות שלמה פכ"ג הכ"ז).
- ז. על ים המלח [Dead Sea] אע"פ שהוא מפלאי העולם, מספק אין מברכין עושה מעשה בראשית, דהלא בדברי חז"ל (עי' רש"י בראשית י"ד עה"פ עמק השידים) מבואר דאינו מששת ימי בראשית אלא נמשכו יאורים לשם ונעשה ים המלח (שו"ת שבה"ל ח"ט סי' מ"ז).

הרים ומפל

- ח. גם על הרים וגבעות המשוונים ונכרת גבורת הבורא בהם מברכין 'עושה מעשה בראשית' (ש"ע רכ"ח ג') והכל לפי התפעלות של אדם כפי הרגלו לראות הרים כאלו.
- ט. הרי האלפים [Alps] הגבוהים אפשר לברך עליהם (ש"ת אור לציון ח"ב פמ"ו ס"ב), וכן על הרים המקיפים את מדינת אונגאריין (שלחן הטהור סי' רכ"ח, נמוקי או"ח סי' ער"ב).
- י. על הרים ליד 'באדראגן' בשווייץ, הורה מו"ר בעל קנה בשם זצ"ל לאדמו"ר מתוא"י שליט"א שיכולין לברך עליו (היכל הוראה ח"א הוראה ט"ז).
- יא. על 'מפל ניאגרא' [Niagra Falls] נוהגים גדולי הרבנים לברך כי ניכר שעומד כן מששת ימי הבראשית ושלא שלט בו יד אדם (ויהי בנסוע פי"ד הערה כ"ו).

רחצה בבריכה ובים

דברים שבקדושה

- יב. בבריכת שחיה. בבריכה שחיה גם אם מחממים את המים שבה מותר לומר שם דבר שבקדושה, ואין לה דין בית המרחץ דלא מחממים אותו עד שיש בו הבל וזוהמא, וגם אין מתרחצים שם ערומים (אשי ישראל פנ"ג הכ"ח).
- יג. מלתחה [changing rooms]. מלתחות העומדים על שפת הים שמתפשטים ומתלבשים בה, גם אם מתרחצים שם במים צוננים אין לה דין בית המרחץ, וכשאר שם אדם עירום מותר לומר שם בים שנקרא 'אשי ישראל' (ג הכ"ז).
- יד. מעיקר הדין מותר לברך ברכו בשמלוב ים רק בבגד ים וראש ולבו מגולה (ש"ע סי' ע"ד י"ו), ומ"מ מ"ב מ"ג (שם הר"ד) ז"ל נכון לכתוב לה לעשות כן.
- טו. מותר לדבר דברי תורה בבגד ים (הגר"פ שיינברג הובא בח"י בתרא) ואדרבה, יש בזה משום 'ובלכתך בדרך', ומ"מ צריכין כיסוי ראש (מ"ב סי' ב' סקי"ב).

תפלה על חוף הים

- טז. מנחה. ההולכים לחוף הים מחצות היום ואילך צריכין לכתחילה להתפלל מנחה לפני זה דכניסה לחוף או לבריכה הוא ממלאכות שאסור להתחיל לפני שמתפללין מנחה וכדין בית המרחץ (ש"ע או"ח רל"ה ס"ב) והוא משום שמא יתעכב ולא יתפלל בזמן.
- יז. בחופי הים [בא"י בחופי הנפרדים המאושרים ע"י הרבנים] לרוב יש מנינים מנחה סמוך לשקיעה, ואעפ"כ עדיף להתפלל לפני זה שהרי יש כמה דינים העולים רק בדיעבד וכמו שיבואר.
- יח. במלבוש הלום. כתוב "הכון לקראת אלקיך ישראל" ולמדו חז"ל שצריך בתפלה להראות עצמו כעומד לפני המלך ומדבר עמו באימה (גמ' שבת י'). ולכן צריך אדם

להקפיד שיהיה מלובש בצורה מכובדת. ובפרט בן תורה וירא שמים תמיד להקפיד להתפלל עם כובע וחליפה (שו"ת דברי יציב ח"א סי' ס', ושו"ת תשוה"נ ח"ד סי' כ"ו).

יט. לכתחילה צריך להיות לבו מכוסה כדי שיתפלל (שו"ע צ"א ס"א) והמ"ב (סק"ב) מוסיף וה"ה כל גופו, ולכן לכתחילה אין להתפלל עם מכנסיים קצרות או שרוולים קצרים (הגרש"ז, הליכות שלמה פ"ב סט"ו), ובמקום שרגילים ללכת כך יש להקל בעת הצורך (לקט הקמח החדש סי' צ"א סק"ט).

כ. בדיעבד או שנאנס ואין לו במה להתכסות והתפלל כך יצא, אם לכל הפחות כיסה את הערוה (שו"ע שם) אבל עדיף לא להתפלל כלל באופן כזה לכתחילה (ביאה"ל סי' צ"א).

כא. שאלה, האם עדיף להתפלל במגן בבגד ים וחולצה, או להתפלל אח"כ ביחידות עם כובע וחליפה. תשובה, השיב מו"ר כ"ק מרן הגאב"ד ירושלים שליט"א [זצ"ל] שעדיף להתפלל ביחידות עם חליפה וכובע.

ברכה על הציצית

כב. אם פשט טליתו אפילו היה דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד צריך לברך כשיחזור ויתעטף בו (שו"ע סי' ח' ס"ד), וי"א שאין מברכין אם היה דעתו לחזור ולהתעטף בו (רמ"א שם). ובבאור הלכה שם דן למה אין העולם נוהגין לברך שנית על ציצית אחר יציאה מבית המרחץ, ודן לחלק בין שהיה הרבה או לזמן קצר. ובשו"ע הרב (סי' ח' כ"ג וכ"ד) כתב שיעור זה מרוב חזונו של שיעור ולפי"ז השוהה בים בלי ציצית לתר מג' שעות, לאורה יש לו לברך שנית על הציצית כששובשן.

השבת אבידה

כג. ראה שנפל מטבע או טבעת מחבירו בתוך החול או בתוך העפר, מותר לקחתו אם מוצאו שודאי נתיאשו הבעלים ואפילו ראהו שהביא כברה לכבור החול או העפר לחפשו אין חוששין לו (שו"ע חו"מ רס"ב ס"ד), ומבואר הטעם דמה שבורר החול אינו מראה שלא התייאש אלא חושב שלכל הפחות ימצא של משהו אחר (סמ"ע שם סקכ"ט).

כד. אבל שאר חפצים הנמצאים בחול וכנראה שנשכחו שם אין בו היתר הנ"ל כגון בגדים, דלי ואד [bucket and spade], מחבט וכדור [bat and ball] וכדומה, ואם מגביהים אותם חייבים להכריזם כשאר אבידות.

כה. אבידה שנמצא אסור למסור לדוכן המצילים אם אינם שומרי תו"מ שהרי הוא פשיעה בשמירה (מבואר משו"ע הגר"ז סכ"ט), אלא עליו לתלות מודעה במקום שנמצא האבדה [ועי' גליון חוקי חיים 74 יתר דינים על השבת אבידה].

משקפי שמש בשבת

לצאת בשבת עם משקפיים

כו. בתי עיניים. פעם לבשו 'בתי עיניים' כעין המשקפיים של היום, אבל לא היו עשויים עם ידיעות, אלא הבתי עיניים היו תחובים על החוטם ותו לא, ובקל היה נופל, וגם לא הלכו עמהם כל הזמן אלא בעת הצורך, ועליהם כתבו הפוסקים שאסור לצאת עמהם בשבת במקום שאין עירוב אפילו כשהם על החוטם מחשש שמא יפלו מעליו ויבוא להעבירם ד' אמות ברשות הרבים (חיי אדם, מ"ב סי' ש"א סקמ"ד).

כז. משקפי ראייה. משקפי ראייה של זמנינו שהדרך להלבישם תמיד, וגם הם מהודקים היטב לאחורי אוזניו על ידי ידיעות ואין חשש שמא יפלו, התיירו כל הפוסקים ללכת עמם לרשות הרבים בלי שום חשש, וכן המנהג (שו"ת שואל ומשיב מהדו"ג ח"א סי' ק"ט, מנחת יצחק ח"ב סי' קי"ב ועוד).

כח. גם משקפי ראייה, אין ללבוש אותם על הראש למעלה או על המצח, אלא במקום הנכון על החוטם והאזנים כדי שלא יפול בקלות.

כט. אם אינו לובש המשקפי ראייה בקביעות, יש שהחמירו לא לצאת עמם בשבת, וכן נהג החזו"א מאחר שלא לבשם בקביעות (ארחות רבינו ח"ג עמ' רל"ח), אבל אם בעצם לובשם בקביעות אלא כשהולך ברחוב בחול מסיר המשקפיים משום שמירת עינים, אינו נקרא בגלל זה שאינו לובשם בקביעות, ועדיין מותר לצאת עמם בשבת.

ל. משקפי קריאה [reading glasses]. אם לובש משקפי קריאה רק כשצריך לקרוא, ללמוד ולעניי בספר וכדומה, אין לצאת עמם לרשות הרבים, ויפלו יהיו מהודקים היטב עליו, כן יפה עושים אחרים ללבושם בלילה, שיש להם גמ"ח למשקפי קריאה לאורחים שבאים להתפלל שם.

לא. משקפי שמש [sun glasses]. אם חובש משקפי שמש על פי ציווי הרופא כדי להצילו ממחלת עינים, מותר לצאת עמם בשבת, אבל בלאו הכי אין לצאת עמם לרשות הרבים במקום שאין עירוב.

לב. ואם הם גם משקפי ראייה וגם משקפי שמש ורגיל לילך עמם בקביעות [בקיצ'..] מותר לצאת עמם בשבת שאין חשש שמא יורידם ברחוב.

משקפי מחליף צבע [reactor light]

לג. מותר לצאת עם משקפי מחליף צבע בשמש בשבת, ואין בו משום צובע, שאין זה אלא טבע הכימי של העדשה, ואין זה נחשב כמעשה של צובע בזה שיוצא לחוץ לתוך קרני השמש (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' כ"ג אות ה', שו"ת מחזה אליהו ח"א סי' ס"ה, חוט שני פי"ט סק"ו).

פרק ב

דיני הולכי דרכים

תפילת הדרך

מקור התפילה

א. בתורה. מצינו שיעקב אבינו התפלל תפילת הדרך כמו שכתוב (בראשית כ"ח, כ') "וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך וכו'", וכן מצינו שבני ישראל במדבר אמרו כשנסעו (במדבר י', ל"ה) "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך", ופירשו שם, 'זו היא תפילת הדרך שלהם' (ד' על נוס', ח"ט).

ב. בגמרא. בגמ' א' (ברכות י"ז ע"ב), כ' אתה יצא לדרך ונאמר רשות בקונך וצא, ואמרו שזו תפילת הדרך ועושה אותה (שם). כל היצא לדרך צריך להתפלל תפילת הדרך, מאי תפילת הדרך, יהי רצון מלפניך וכו' שתולכנו לשלום ותצעידנו לשלום וכו', ומבואר שהוא מצוה מדרבנן (ס' ארץ חמדה).

טעמים שתיקנו לתפילת הדרך

ג. שמירה. אחד הטעמים שתיקנו חז"ל תפילת הדרך הוא משום שדרכים מקום סכנה הן והשטן מקטרג בשעת סכנה, לכן יש לבקש מהקב"ה שישמרנו מהסכנה.

ד. הדרך ממעט. עוד טעם על פי דברי חז"ל שהדרך ממעטת את האדם מן הממון ומן השם (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד, רש"י תחילת פ' לך לך) לכן תקנו ברכה שלא יתמעטו אלו הדברים (בראשית רבה לך לך פרשה ל"ט).

אם דוקא בנסיעה של מקום סכנה

ה. במקום סכנה. מבואר בגמ' (שם) שאם אדם יוצא למקום סכנה ממש דהיינו סכנה ידועה, כגון מקום גדודי חיה ולסטים, אזי אין דעתו מיושבת עליו להתפלל כראוי

והוא בהול לכן אין מתפללים תפילת שמונה עשרה או אפילו תפילת 'הביננו' שהוא כמו שמו"ע מקוצר, אלא מתפללים תפלה קצרה בנוסח 'צרכי עמך מרובין ודעתם קצרה, יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה, ברוך אתה ה' שומע תפילה', וכשמגיע ליישוב והתקרה דעתו צריך להתפלל שמונה עשרה (שו"ע או"ח סי' ק"י ס"ג) כל שלא עבר הזמן (מ"ב סק"ד).

ו. מקום שאין בו סכנה. בזה שנאמר שתפילה קצרה נתקן למקום סכנה, מבואר שתפילת הדרך נתקן אף כשיוצאים למקום שאין בו סכנה של ממש (כל בו סי' פ"ז), ואע"פ שכל הדרכים בחזקת סכנה (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד), מ"מ אין הסכנה ידועה אלא צד קטן של סכנה, ועל זה תקנו לומר 'תפילת הדרך' (אור זרוע ח"א הל' קריא"ש סי' מ"ח).

סוגי סכנה

ז. לסטים וחיות רעות. לפי המבואר בגמ' ובנוסח התפילה, הוא נתקן משום סכנות שיכולות לקרות בדרך כגון לסטים וחיות רעות, אויב ואורב, ויש שפקקו בזמנינו האם אפשר להתפלל זאת עם חתימה בשם ומלכות מאחר שרוב הדרכים בין העירוניים סלולים כראוי, וכמעט ואין שייך בהם חיות רעות או לסטים וע"פ רוב הם שמורים ובטוחים (קצוה"ש סי' ס"ז סק"ג), [עי' גליון 102 (אות נ"ד) שהבאנו בדרך צחות שלדאבוננו קיימים נהגי רכב שגם הם נוהגים כחיות רעות וצריכים להינצל מהם (כ"ק מרן גאב"ד ירושלים), וגם עובדא באחד ששאל את הגר"מ סלומון שליט"א, למה אומרים כהיום 'חיות רעות' ומיד אחרי כך נכנס 'דבורה' לרכב והטריד הנהג עד שכמעט כרה לו אסון].

ח. תאונת דרכים מ"מ רוב פוסקים נוקטים שגם הם אפשר לומר שיש להתפלל ולברך, והלשון 'לסטים וחיות רעות' נראה משום שזה מן שהיה צריך לומר, אבל אנו גם מתפללים ומהלכנו לשלום וכו', וגם להינצל מכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם שזה כולל גם כל מיני סכנות אחרות שלא תבוא כגון תאונת דרכים שמצוי היום ל"ע, ולכן אין אנו משנים מנוסח התפילה שקבעו לנו חז"ל ומתפללים הנוסח כמו שהיה (ארחות רבינו ח"א עמ' ס"ב).

ט. רכבת ומטוס. משום כן אנו נוהגים גם להתפלל תפילת הדרך כשנוסעים על הרכבת או מטוס מעיר לעיר על אף שאין בהם חיות רעות ולסטים, ומשום שלפעמים נגרם תאונות ה' ירחם (שו"ת שואל ומשיב קמא ח"ג סי' ק"ג, תהלה לדוד השמטות סי' ק"י, נימוקי או"ח, תשובות והנהגות ח"א סי' קצ"ט בשם החזו"א).

שיעור הליכה המחייב תפילה

י. שיעור פרסה. אין מברכין אלא א"כ יש לו לילך פרסה (שו"ע שם ס"ז), שהוא 3.84 ק"מ לדעת הגר"ח נאה, ו 4.6 ק"מ לדעת החזו"א, משום שכל תוך פרסה סמוך לעיר אינה סכנה כ"כ מאחר שלא מצויים שם לסטים וחיות רעות (מ"ב סק"ל).

יא. השיעור הוא במרחק. ומברך בין אם הולך ברגל או באוטו או ברכבת וספינה שהרי מודדים לפי מרחק ולא כפי הזמן הליכה של פרסה (מ"ב סק"ל), ומודדים אותו רק אחר עיבורה של העיר שיוצא משם דהיינו שבעים אמה ומשהו (קצות השלחן סי' ס"ז בדה"ש סק"ד). [יש מבני ספרד שנוהגים שאין מברכים על נסיעה שמתמשך פחות משיעור הליכה של פרסה שהוא 72 דקות (שו"ת זכרון יהודה סי' מ', שו"ת רב פעלים ח"ב יו"ד סי' מ'), וכשחוזרים, אזי גם זמן השהייה במקום וחזרה נכלל תוך הזמן. אבל בני אשכנז נוהגים לשער רק לפי מרחק כנ"ל].

יב. שיעור פרסה הוא משום דבדרך כלל תוך שיעור פרסה של עיר לא הוי סכנה, ולכן אם ידוע שהוא מקום סכנה אפשר לברך גם תוך שיעור זה (מ"ב סק"ל), ולכן אם עוברים במקום סכנה כגון שכונה של ערבים וזורקים אבנים או נכרים מסוכנים יש לברך אפילו כשכל הנסיעה הוא תוך פרסה.

מתי מברך

יג. לכתחילה יש לברכו אחר שהחזיק בדרך (שו"ע שם) ויצא מעיבורה של עיר דהיינו אחר שכלו כל הבתים של העיר ועוד שבעים ומשהו אמות, אבל בפרסה ראשונה של הנסיעה (רמ"א שם).

יד. בזמנינו. כהיום שעיקר סכנת הדרכים הוא משום תאונות דרכים ל"ע (לעיל אות ח') ולא כ"כ משום לסטים וחיות רעות, ומשום סכנת דרכים יש כבר בתחילת הנסיעה גם כשהוא בתוך שיעור פרסה, א"כ יכולים כבר לברך מיד כשיצא מהעיר על הכביש המהיר, ולא חייבים לברך, ל"ש ולהקל דבר לא מצאנו בתים, שהרי עיקר התפילה נתקן ע"י נסיעה מעיר לעיר כשנ"ס סכנה ולכן יש כמה בתים בצידי הכביש, ואפשר כשיש לירות בשטח הכביש, מ"כ כל חשב יציאה מעיר ומהירות הנסיעה המקובלת היא גבוהה, והי"ש יותר חשש סכנה וכבר אפשר וצריך לברך (הגאון מטשעבין, שו"ת שבט הלוי ח"י סי' כ"א, חוט שני ריבית קובץ ענינים עמ' קמ"ז, תשובות והנהגות שם).

טו. שכח לברך. אם שכח לברך בתחילת הנסיעה, יכול לברך במשך הנסיעה כל שלא הגיע תוך פרסה לעיר שמגיע אליו, ואם הוא כבר תוך פרסה לעיר, יכול לברך אבל בלי חתימה (שו"ע שם).

נסיעה למקומות מצויות בא"י

טז. נסיעה מירושלים. בנסיעה מחוץ ירושלים [בכביש 1] כגון לבני ברק והלאה, בית שמש, נמל תעופה ב"ג, מודיעין עילית וכדומה יש לברך תפילת הדרך, שהרי הם יותר משיעור פרסה, ויש לברך כבר כשנמצאים בכביש אחר הר המנוחות שהוא תוך שיעור פרסה, ולא איכפת לן אם עדיין יש כמה בתים בצידי הכביש, שלמעשה נחשב כבר שיצא מהעיר וסכנת התנועה כבר קיימת שהקב"ה ישמרנו כנ"ל (אות י"ד).

יז. כל שכן כשיוצאים מירושלים בכבישים היותר קרובים לשכונות ערבים, [כגון כביש 443 או כביש 1 לכיוון ים המלח] שיש לברך מיד ביציאה מהעיר.

יח. עיירות קרובות לירושלים. גם כשנוסעים לעיירות קרובות לירושלים, כל שיש בשיעור נסיעה מרחק שיעור פרסה לכו"ע שהוא 4.6 ק"מ, כגון טלזסטון, יש לברך, כ"ש כגון למעלה אדומים שעוברים דרך שכונות ערבים.

יט. נסיעה מבני ברק. כשיוצאים מעיר התורה בני ברק, יש לברך מיד כשנוסעים בכביש המהיר [כביש 4] ואף שיש בתים סביבתו, אבל זה נחשב יציאה מהעיר וכבר נמצא במקום שיש חשש סכנה (כך נהגו החזו"א ובעל אבי עזרי ועוד, קובץ מבקשי תורה חשון תשס"ג).

כ. כביש מהיר בתוך העיר. כשנוסעים על כביש מהיר בתוך העיר [כגון כביש 'בגין' החוצה י-ם], או כגון בעיר ניו יורק, על אף שיש בו חשש סכנת תנועה, מ"מ מאחר שהוא בתוך העיר ממש, אין לנו לחדש ולהוסיף על מה שתקנו חז"ל, ולכן אין מברכים אלא בנסיעה שהוא מחוץ לעיר.

כא. נסיעה בשטחים. אדם הנוסע בשטחים בא"י מקום שמוחזק ל"ע כסכנה כגון לחברון וכדומה, יש לברך תפילת הדרך גם כשנוסע פחות מפרסה (כנ"ל אות י"ב), ויש מקומות מסוכנים שאסור לנסוע לשם כלל, כגון מקומות שנמצאים תחת שליטתם כגון קבר יוסף הצדיק בשכם וכדומה.

שמיעתו ע"י רמקול

כב. רוב פוסקים קטים דא' לצאת ידי חובת תפילת הדרך "א"י שמיעתו ברמקול (שו"ת מנח"י ח"ג ל"ה אות ט"ז, שו"ת מנחת יצחק ח' ס"ו "זק"א), ויש לברך בקרה שאומרים את זה ברמקול נכון באוטו סגור. ל"ל ומה אחריו יחד עם המשמיע, ולא לצאת ע"י רמקול.

בעמידה או בישיבה

כג. אם היה רוכב [בבהמה] אין צריך לירד (שו"ע שם ס"ד), ומ"מ יעמיד הבהמה מלילך אם אפשר לו (מ"ב סקכ"ג), וה"ה לישב בעגלה שאינו צריך לירד אלא להעמיד הסוסים אם אפשר לו (מ"ב).

כד. ולכן הנוסע ברכב אינו צריך לירד מהרכב, ומ"מ ראוי להעמיד את הרכב בצד אם אפשר לו, אבל בגלל אחרים היושבים ברכב אין הנהג צריך לעצור כשהוא אינו מברך (א"א בוטשאטש) שהרי אינו מטרידם.

כה. הנוסע ברכבת או באוטובוס או במטוס ובקל יכול לעמוד, עדיף לעמוד בשעת אמירתו (ערוך השלחן סי"א א"ר סק"י, חזו"א מעשה איש ח"ה עמ' י"א), וכן ראיתי נוהג מו"ר בעל קנה בשם זצ"ל שירד מהרכב בצידי הכביש לומר תפילת הדרך.